

เวียงกุมกามนครใต้พิภพ

นำเสนอเมื่อ : 13 พ.ย. 2552

เวียงกุมกาม นครใต้พิภพ

เวียงกุมกามเป็นเวียงที่พญามังรายสร้างขึ้น ในบริเวณชุมชนโบราณสมัยหริภุญไชยตาม ประวัติการณ์ก่อนหน้าการสร้างเวียงกุมกามพญามังรายทรงยกทัพจากเมืองฝางมายึดครองเมืองหริภุญไชย พระองค์ประทับที่หริภุญไชยอยู่ชวาระยะเวลาหนึ่งก็มอบให้อ้ายฟ้าครองหริภุญไชย ...สวนพระองค์แสวงหาที่สร้างเวียงใหม่และทรงเลือกหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่อยู่ริมแม่น้ำปิง “ปิงห่าง” มาสร้างเป็นเวียงกุมกาม มูลเหตุกำเนิดเวียงกุมกาม เวียงกุมกามกำเนิด ขึ้นเพราะพญามังรายทรงประสงค์จะสร้างเมืองหลวง แห่งใหม่แทนที่เมืองหริภุญไชย หลังจากที่พญามังรายยึดครองเมืองหริภุญไชยสำเร็จในราว พ.ศ. 1835 พระองค์ประทับที่ – หริภุญไชยเพียง 2 ปี ก็แสดงความไม่พอใจจะไซเมืองหริภุญไชยเป็นเมืองหลวงอีกต่อไป

เวียงกุมกาม : ราชธานีแรกเริ่มของล้านนา

แม้ว่าเมืองหริภุญไชยจะเป็นศูนย์กลางทางการเมือง การค้า ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นเวลาช้านานความไม่พอใจในเมืองหริภุญไชย คงเป็นเพราะขอบกพรองของตัวเวียง ที่สร้างมาประมาณ 500 ปี เวียงมีขนาดเล็กและคับแคบ ไม่สามารถขยายตัวเวียงได้เป็นไปได้อีกเต็มไปดวยวัสดุและสิ่งก่อสร้าง ต่างๆ เพื่อความเหมาะสมกับรัฐที่อาณาเขตกว้างขวางขึ้น พญามังรายจึงหาสถานที่สร้างเมืองหลวงขึ้นใหม่โดยให้เมืองหริภุญไชยมีฐานะ เป็นเมืองศูนย์กลางพุทธศาสนาขณะที่เมืองหลวงแห่งใหม่จะเป็นศูนย์กลางทางการเมือง คำและการเมือง ขอสังเกตจากการเลือกสถานที่สร้างเมืองหลวง “ทั้งกุมกามและเชียงใหม่” พญา-มัง ราย จะเลือกสร้างในเขตแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน โดยไม่กลับไปสร้างเมืองหลวงในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำที่กุกซึ่งอยู่ทางตอนบน ” ตามตำนานพญามังรายไม่เสด็จกลับไปประทับอีกเลย” ทั้งนี้คงเพราะเขตแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน มีทำเลที่ตั้งเหมาะสมต่อการเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนา มากกว่าเขตที่ราบลุ่ม แม่น้ำมาก กล่าวคือเขตแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูนเป็นบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำที่มีที่ราบติดต่อกันไปเป็นผืนใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ จะสามารถปลูกข้าวได้อย่างกว้างขวาง และยังสามารทำการค้ากับเมืองทางตอนใต้ได้อย่างสะดวก

นอกจากนั้นตำแหน่งที่ตั้งเมืองหลวงก็จะอยู่เหนือเมืองหริภุญไชยขึ้นมา” ดังตำแหน่งของเมืองกุมกาม และเชียงใหม่ “ซึ่งสะท้อนความคิดของพญามังรายที่ไม่ขยายอำนาจลงทางใต้อีกต่อไป และทรงพอใจในเขตแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน โดยเฉพาะ

ตรงบริเวณเหนือเมืองหริภุญไชย เนื่องจากที่ตั้งของเวียงมีความสำคัญมาก จะต้องอาศัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของสังคมเมืองขนาดใหญ่ โดยเฉพาะที่ตั้งเวียงที่มีฐานะเป็นเมืองหลวงย่อมจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม การเลือกที่ตั้ง**เวียงกุมกาม**ก็คงมีการพิจารณาถึงความเหมาะสมแล้ว

ขณะที่ราชวงศ์ลาวนั้นนิยมตั้งบ้านแปลงเมือง “อยู่จิมตอย” นอกจากวัฒนธรรมในการตั้งเมืองแล้ว ล้านนาใน ขณะที่**เวียงกุมกาม**เป็นเมืองหลวงยังรับเอาวัฒนธรรมจากหริภุญไชยในอีกหลายด้าน เป็นต้นว่าตัวอักษรธรรมล้านนาหรือที่เรียกว่า ตัวเมืองนั้นได้ดัดแปลงมาจากอักษรมอญหริภุญไชย หรือด้านศิลปวัฒนธรรม วัตถุประสงค์ หรือ วัตถุประสงค์เหลี่ยม ที่**เวียงกุมกาม**ก็สร้างตามแบบวัตถุประสงค์ของหริภุญไชย เป็นต้น จึงเกิดขึ้นตั้งแต่ครั้งนั้น ศิลปวัฒนธรรมแบบล้านนาจึงค่อย ๆ ก่อรูปขึ้น ด้วยการหลอมหลอมศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลาย จนเป็นเอกลักษณ์ใหม่ของล้านนา พญามังรายประทับอยู่ที่เวียงกุมกามได้เพียง ๕ ปี ปรากฏว่าในฤดูฝนเกิดน้ำท่วมเมือง อีกทั้งทำให้ประชาชนเดือดร้อนไม่เหมาะสมจะเป็นเมืองหลวงถาวรได้จึงทรงแสวงหาสถานที่ที่มีชัยภูมิอันเหมาะสมแก่การตั้งเมืองใหม่เพื่อจะเป็นศูนย์กลางอำนาจ ของอาณาจักร ล้านนาที่มั่นคงถาวร ปัจจุบันตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านในตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 5 กิโลเมตร

สภาพ ปัจจุบันของเวียงกุมกาม ถูกทำลายลงไปมากจากรายงานของหน่วยศิลปากรที่ 4 กองโบราณคดี กรมศิลปากรได้สำรวจไว้ ปรากฏพบร่องรอยแนวกำแพงเมือง ซากโบราณสถานและเศษเครื่องปั้นดินเผา มากมายดังนั้นจึงได้บูรณะในส่วนที่เป็นซากโบราณสถานขึ้น เช่น วิหารวัดกานโถมซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลาง ประวัติความเป็นมา อำเภอสารภี เดิมชื่อ “อำเภอข่างเนิง” จัดตั้งเป็นอำเภอเมื่อ ร.ศ.109 ตรงกับ พ.ศ.2434 ที่ตำบลข่าง เนิง เหตุที่อำเภอนี้มีชื่อตั้งนี้ เพราะตั้งอยู่ที่ อำเภอข่างเนิง คำว่า “ข่าง” หมายความว่าตมข่าง คำว่า “เนิง” เป็นภาษาพื้นเมือง หมายความว่า “โนมเอน” ทั้งนี้เพราะแต่เดิม เป็นป่าข่าง ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2470 ท้าวพญาขุน และประชาชนส่วนมากได้เสนอแนะต่อนายอำเภอว่า ชื่ออำเภอข่างเนิงไม่ไพเราะ ควรเปลี่ยนชื่ออำเภอใหม่เป็น “อำเภอสารภี” ซึ่งเป็นชื่อของตำบลหนึ่งในอำเภอนี้ คำว่า “สารภี” เป็นชื่อไม้ยืนต้นซึ่งมีอายุยืนนานมาก อยู่ที่วัดสารภี ตำบลสารภีและที่อื่นๆเป็นจำนวนมากในสมัยนั้น โดยทั่วไปเมื่อฤดูกาลออกดอกจะมีสีสรรคดงาม กลีบสีเหลืองอ่อน เกสรสีเหลืองเข้ม สดกลิ่นหอมบอวล ชาวบ้านนิยมเก็บใบไปปรุงยา และนำเกสรมาตากแห้งผสมน้ำค้ำหัว ในประเพณีสงกรานต์ สำหรับบริเวณที่ตั้งอำเภอในปัจจุบันนี้ เดิมเป็นที่ตั้งของวัดร้าง ชื่อวัดเขียงยืน มีกำแพงล้อมรอบ เรียกกันว่า “เวียงหมาก” สันนิษฐานว่าเป็นเวียงชั้นนอกของเวียงกุมกาม (วัดข่างคำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล ปัจจุบัน

ที่มา <http://www.agenda.co.th/agenda/?p=352>